

УДК 343.978 (477)

Б. М. Головкін, кандидат юридичних наук, завідувач сектору дослідження проблем злочинності та її причин Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України, м. Харків

ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛИХ ВІД КОРИСЛИВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття присвячена аналізу емпіричних даних щодо потерпілих від корисливих насильницьких злочинів.

Ключові слова: статево-віковий розподіл потерпілих, соціальне становище і рід занять, дозлочинні зв'язки, психічний стан у момент посягання, психічний стан потерпілих у момент посягання.

Обираючи показники віктимологічної характеристики потерпілих від корисливих насильницьких злочинних проявів, ми виходимо із наступного. Спочатку маємо визначити, *хто наші потерпілі, до яких соціальних груп населення вони належать*. Далі дослідженню підлягають *характер дозлочинних зв'язків з винними, психічний стан у момент посягання, а також низка важливих питань, які безпосередньо стосуються особливостей злочинної мотивації: критерії вибору злочинцями осіб як потерпілих, особливості прийняття й виконання рішення про корисливе насильницьке посягання, сприйняття та ставлення до конкретної життєвої ситуації, оцінювання поведінки потерпілих під час посягання*. У такий спосіб ми зможемо подивитися на подію злочину під кутом зору самих корисливих насильницьких злочинців, чого раніше ніким не робилось. Поєднання результатів вибіркового узагальнення кримінальних справ (1122 одиниці) і матеріалів інтерв'ювання засуджених (362 особи), як видається, дозволить осмислити проблему віктимності та віктимної поведінки у детерміністичному аспекті, що вкрай важливо для подальшої розробки заходів віктимологічної профілактики досліджуваних злочинних проявів.

Отже, відповіді на питання: хто є потерпілими від злочинів аналізованої категорії – спробуємо за матеріалами узагальнення судової практики, результати якої викладені у табл. 1, 2.

Таблиця 1

**Статтєво-вiковий розподiл потерпiлих вiд корисливих
насилньницьких злочинiв**

Стать, вiк	Потерпiли вiд корисливих насилньницьких злочинiв за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11	146	186	187	189	257	289
Чоловiки	66,4 %	92,3 %	64,7 %	53,7 %	62,8 %	74,5 %	66,7 %	95,5 %
Жiнки	33,6 %	7,7 %	35,3 %	46,3 %	37,2 %	25,5 %	33,3 %	4,5 %
До 18 рокiв	1,6 %	–	23,5 %	19,0 %	15,4 %	15,2 %	4,7 %	–
18–24 роки	7,0 %	–	5,9 %	29,2 %	26,3 %	18,8 %	14,2 %	17,9 %
25–29 рокiв	11,2 %	7,7 %	11,8 %	14,3 %	12,5 %	13,2 %	11,1 %	8,9 %
30–39 рокiв	14,4 %	15,5 %	23,5 %	17,0 %	17,6 %	16,0 %	23,8 %	20,8 %
40–49 рокiв	23,6 %	41,0 %	17,6 %	11,6 %	16,1 %	28,3 %	31,7 %	31,4 %
50–59 рокiв	8,1 %	28,1 %	11,8 %	6,1 %	9,1 %	7,6 %	7,9 %	14,9 %
60 рокiв i старшi	34,1 %	7,7 %	5,9 %	2,9 %	3,0 %	0,9 %	6,3 %	6,1 %

Таблиця 2

**Соцiальне становище i рiд занять потерпiлих вiд корисливих
насилньницьких злочинiв**

Рiд занять	Потерпiли вiд корисливих насилньницьких злочинiв за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11	146	186	187	189	257	289
Робiтники	1,5 %	–	–	11,5 %	12,3 %	1,8 %	1,6 %	–
Службовцi i керiвники	3,8 %	7,7 %	–	2,0 %	4,6 %	9,4 %	4,8 %	–
Учнi i сту- денти	1,6 %	–	23,5 %	30,6 %	20,7 %	15,1 %	–	–
Незайнятi трудо- вою (на- вчальною) дiяльнiстю	8,7 %	–	11,8 %	23,8 %	17,6 %	15,1 %	6,3 %	–
Пенсiонери	34,1 %	2,6 %	–	3,4 %	3,1 %	2,8 %	1,6 %	–
Пiдприємцi	16,6 %	48,7 %	29,5 %	6,8 %	9,9 %	28,5 %	38,1 %	13,4 %

Закінчення табл. 2

Рід занять	Потерпілі від корисливих насильницьких злочинів за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11	146	186	187	189	257	289
Власники і працівники фінансових установ	4,9 %	30,8 %	35,2 %	2,0 %	2,6 %	3,8 %	15,9 %	4,5 %
Працівники сфери торгівлі і послуг	19,5 %	5,1 %	–	12,2 %	20,1 %	18,8 %	19,0 %	20,8 %
Власники та водії автомобілів	4,5 %	–	–	6,1 %	5,5 %	0,9 %	9,5 %	61,3 %
Інші (сфера незаконних послуг)	4,8 %	5,1 %	–	1,6 %	3,6 %	3,8 %	3,2 %	–

Отримані значення показників можна прокоментувати таким чином.

Спільною тенденцією для всіх видів посягань є переважання серед потерпілих чоловіків над жінками, що зумовлено трьома головними причинами: 1) чоловіки мають порівняно ширший діапазон рольової віктимності, пов'язаної з ризиконебезпечними професіями (працівники охоронних структур, таксисти, водії цінних вантажоперевезень, інкасатори, оператори автозаправних станцій та ін.); 2) вони ширше представлені у сфері комерційної і фінансової діяльності як у легальному, так і нелегальному секторах економіки (власники, керівники та бізнес-партнери фінансових установ, торговельних закладів, а також підприємці, фермери, заготівельники худоби, скупники виробів із чорних і кольорових металів, ювеліри, антикваріатники, а також нелегальні валютні міняйли, торговці наркотиками, учасники і лідери злочинних угруповань та ін.); 3) чоловіки традиційно менше приділяють уваги особистій та майновій безпеці (більш схильні до випадкових знайомств під час алкоголізованого чи наркотизованого дозвілля, частіше перебувають у пізній

час у потенційно віктимогенних місцях, користуються нелегальними послугами, поводяться необачливо, нехтують елементарними правилами безпеки).

Розподіл потерпілих за *соціальним становищем та родом занять* засвідчив нерівномірну представленість різних соціальних груп населення. Це можна пояснити тим, що злочинці при плануванні нападів скоріш за все орієнтуються на рівень вірогідних матеріальних доходів потерпілих, від чого прямо залежить міра прибутковості злочинних посягань. Так, по раніше виділеній нами умовній групі низькодохідних посягань (грабежі, розбої, вимагання та вбивства з корисливих мотивів) 15–30 % потерпілих були учнями і студентами навчальних закладів різних ступенів акредитації. Ураховуючи це, говорити про прибутковість до третини грабежів, розбоїв та вимагань не доводиться. Такий стан справ пояснюється тим, що злочинці приблизно одного віку з потерпілими, нерідко вихідці з одного середовища, мають схожі матеріальні інтереси, уявлення про престижні речі. По убивствах із корисливих мотивів, навпаки, виділилась категорія пенсіонерів (34,1 %), яких вбивають переважно заради заволодіння заощадженнями на лиху годину, пенсіями, іконами, предметами домашнього господарства, худобою, що вельми актуально у сільській місцевості, а також у межах депресивних територій.

Другу позицію в структурі потерпілих від низькодохідних посягань посідають працівники сфери торгівлі і послуг (12–20 %), що зумовлено обізнаністю злочинців про постійну наявність у них готівкових коштів, добової виручки, товарно-матеріальних цінностей споживчого призначення та недостатньою технічною й особистою захищеністю.

Третє рейтингове місце посідають незайняті трудовою (навчальною) діяльністю, які стають жертвами ситуаційних вуличних посягань в умовах неочевидності. Сюди належать домогосподарки, безробітні, а також відверті маргінали, у яких відбирають будь-яке майно, що має певний вартісний вираз. За ними йдуть робітники, на яких найчастіше вчиняються напади у день виплати заробітної плати та традиційного після цього відвідування закладів алкоголізованого дозвілля. Чинне місце серед потерпілих посідають підпри-

емці, що цілком зрозуміло з огляду на їх матеріальні статки. Інші соціальні групи населення становлять решту потерпілих.

Таким чином, аналіз соціального становища потерпілих від найбільш масових корисливих насильницьких злочинів (грабежів, розбоїв, вимагань, убивств з корисливих мотивів) не дає однозначної відповіді про очікувану потенційно вищу віктимність, пов'язану з рівнем матеріальних доходів і платоспроможністю окремих економічно активних та матеріально самодостатніх верств населення. Говорити про підвищену корисливо зумовлену віктимність учнів і студентів, незайнятих трудовою і навчальною діяльністю, навряд чи правильно. Напевно, тут дається взнаки елемент ситуативності вибору потерпілих. Разом із тим відповідна представленість суб'єктів торговельної сфери і соціального обслуговування, фінансової сфери, підприємництва, які працюють із готівкою та товарами споживчої групи, якраз таки вказує на рольову віктимність зазначених суб'єктів ринкового господарювання. На найближче майбутнє припускаємо збільшення масштабності останньої тенденції, особливо в умовах соціально-економічної кризи.

Структурний розподіл потерпілих за ознакою соціального становища і родом занять в умовній групі високодохідних посягань (вбивств на замовлення, викрадення людей, бандитизм, незаконне заволодіння транспортними засобами) виглядає якісно іншим. Судячи зі значень показників табл. 2, тут помітно переважають підприємці, частка яких коливається у межах 29–49 %. Даний факт пояснюється низкою чинників. У багатьох випадках підприємці економлять на власній безпеці: намагаючись здешевити робочу силу, свідомо набирають криміногенно неблагонадійний контингент найманих працівників; залишають без належної охорони товарно-матеріальні цінності; ведуть тіньовий бізнес, що передбачає контакти з представниками криміногенних і відверто кримінальних кіл. Другу рейтингову позицію займають власники і працівники фінансових установ (за винятком незаконного заволодіння транспортними засобами) – 16–35 %. Хвиля новочасних розбоїв і грабежів проти фінансових установ відкрила несподівану істину – їх власники і працівники мало переймаються системою безпеки й охорони, особливо в умовах кризи, чим сповна користаються охочі до наживи у великих та особливо великих

розмірах. Третє місце закріпилося за працівниками сфери торгівлі і послуг, що пояснюється раніше зазначеними причинами. Окрім цього вирізнялася така соціальна група, як власники та водії автомобілів, які страждають від зазіхань на транспортні засоби, а також діти (учні, вихованці навчальних закладів) підприємців, банкірів, власників великих капіталів, котрих викрадають із метою викупу чи примушення до вчинення певних дій в інтересах викрадачів.

Отже, на відміну від потерпілих умовної групи низькодохідних корисливих насильницьких посягань, вищевказана категорія потерпілих вирізняється підвищеною віктимністю і становить потенційну групу ризиконебезпечності від корисливих насильницьких посягань, що має враховуватись при визначенні адресності віктимологічної профілактики.

Прояснити ситуацію, завдяки чому корисливим насильницьким злочинцям вдається застати потерпілих зненацька, неготовими уникнути небезпеки, допоможе аналіз даних щодо наявності та характеру дозлочинних зв'язків між ними та психічний стан потерпілих у момент посягання. Результати узагальнення судової практики свідчать про таке (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика дозлочинних зв'язків потерпілих із злочинцями

Дозлочинні зв'язки потерпілих із злочинцями	Потерпілі від корисливих насильницьких злочинів за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11 (із замовником)	146	186	187	189	257	289
Не встановлені	32,9 %	25,6 %	52,9 %	82,3 %	73,0 %	42,5 %	63,5 %	85,1 %
Встановлені	67,1 %	74,4 %	47,1 %	17,7 %	27,0 %	57,5 %	36,5 %	14,9 %
Із них:								
Родичі	8,1 %	6,7 %	12,5 %	3,8 %	2,1 %	3,3 %	4,3 %	10,0 %
Знайомі	62,3 %	—	25,0 %	77,0 %	80,3 %	59,0 %	52,3 %	40,0 %
Трудові, ділові (бізнес-стосунки)	4,8 %	76,0 %	37,5 %	7,7 %	4,9 %	24,5 %	21,7 %	20,0 %
Сусіди	13,8 %	—	—	3,8 %	0,7 %	1,6 %	4,3 %	—

Закінчення табл. 3

Дозлочинні зв'язки потерпілих із злочинцями	Потерпілі від корисливих насильницьких злочинів за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11 (із замовником)	146	186	187	189	257	289
Минулі зв'язки, пов'язані з наданням послуг, позик, спільними інтересами тощо	11,0 %	17,3 %	25,0 %	7,7 %	12,0 %	11,6 %	17,4 %	30,0 %

З наведених у табл. 3 даних не можна однозначно стверджувати про віктимологічне значення дозлочинних зв'язків між потерпілими і злочинцями, тим паче що розподіл цих зв'язків досить нерівномірний по наведених різновидах посягань. Найменше останні встановлено при грабежах, розбоях, насильницькому заволодінні транспортними засобами та бандитизмі. Пояснень цьому декілька. 1. Злочинці володіли достовірною інформацією щодо наявності у потерпілих майна, яке становить предмет матеріального інтересу, простіше кажучи, їх «навели» на даних осіб. 2. Вибір здійснювався безпосередньо на місці нападу, виходячи з візуальної оцінки об'єкта чи суб'єкта нападу та припущень про орієнтовний розмір майбутньої вигоди. 3. Відсутність попередніх контактів нівелює ризик впізнання злочинців, допускає можливість невикористання засобів маскування, сприяє миттєвому «розчиненню» у натовпі.

Більш поширеними дозлочинні зв'язки були при вбивствах з корисливих мотивів, вбивствах на замовлення, вимаганнях та викраденні людей. Такі результати слід розглядати у прив'язці до місця вчинення даних злочинів. Раніше доводилось тяжіння цих посягань (за винятком убивств на замовлення) до проникнення у житло, а значить, злочинці підступно використовували особисте знайомство з потерпілими і завдяки цьому полегшували доступ до їх помешкання. До речі, по вбивствах із корисливих мотивів факт особистого знайомства у понад третині випадків був вирішальним аргументом на користь спричинення смерті потерпілим, які могли

викрити нападників. На підтвердження цієї думки наведемо відповіді корисливих убивць на питання: чому не можна було обрати нелетальний спосіб заволодіння майном потерпілих?: через впізнання – 37 %, через надмірний опір та небажання потерпілого вказати місце схову грошей і цінностей – 21,2 %, смерть настала в результаті групового побиття у нетверезому стані (неочікувано?) – 16,8 %, вбивство планувалось наперед, інакше не вдалося б заволодіти майном – 15,4 %, щоб не втратити «авторитет» серед інших співучасників – 8,6 % (відомий спосіб кругової поруки через «пов'язування на крові» жертви), інше – 1,0 %.

При вимаганнях та викраденні людей особисте знайомство вказує на не випадковість вибору потерпілих. Сумарно понад третину вимагачів і більшу половину викрадачів людей з їх жертвами пов'язували трудові, бізнесові та інші минулі зв'язки, можливо, не зовсім законні спільні справи, в силу яких злочинці були добре обізнані про матеріальне становище та рівень доходів (незавжди легальних) потенційних потерпілих. При вбивствах на замовлення замовників поєднували з потерпілими бізнес-стосунки, єдиний конкурентний простір, на тлі чого виникали конфлікти інтересів, що породжували корисливі мотиви (перерозподіл сфер впливу, заволодіння часткою спільного майна, правом на нерухомість, контрольним пакетом акцій, небажання ділитись прибутками з бізнес-партнерами, ліквідація конкурентів тощо). Досить часто перед замовним убивством потерпілим через посередників висловлювались погрози і різного роду пропозиції, на які вони не погоджувались. Навіть такі передвісники лиха не сприяли відверненню смертельної небезпеки. Подекуди ці особи продовжували лінію віктимної поведінки аж до вбивства. Виконавці цих злочинів, як правило, не мали особистих стосунків з потерпілими. Необхідно зауважити, що йдеться про розкриті злочини, ситуація по нерозкритих залишається недослідженою.

Прийнято вважати, що посилюють віктимність особливості ситуаційного стану потерпілих у момент нападу, що заважало адекватній оцінці потенційної небезпеки. Результати дослідження цього показника викладені у табл. 4.

Отже, потерпілі від усіх видів корисливих насильницьких злочинів, як правило, перебували у задовільному стані, могли адекватно орієнтуватись в обстановці, реагувати на небезпеку (за умови

очікування такої). Значить – розрахунок більшості нападників не був пов’язаний із ситуаційно ослабленою пильністю та пониженою здатністю чинити опір.

Таблиця 4

Психічний стан потерпілих у момент посягання

Психічний стан потерпілих у момент нападу	Потерпілі від корисливих насильницьких злочинів за статтями КК України							
	115, п. 6	115, п. 11	146	186	187	189	257	289
Задовільний	88,6 %	92,3 %	94,9 %	76,8 %	81,4 %	91,5 %	92,1 %	95,5 %
Алкогольне сп’яніння	8,6 %	7,7 %	5,1 %	21,8 %	17,1 %	8,4 %	7,9 %	4,5 %
Наркотичне збудження	0,6 %	–	–	1,4 %	0,9 %	–	–	–
Безпорадний стан (сон, хвороба)	2,2 %	–	–	–	0,6 %	–	–	–

Порівняно вищий відсоток перебування потерпілих від грабежів і розбоїв у стані алкогольного сп’яніння та наркотичного збудження пояснюється ситуаційним характером цих злочинів. Злочинці вистежували самотніх перехожих на підпитку і нападали у неосвітлених та малолюдних місцях. Також поширеними є посягання з використанням злочинної хитрості і слабкості чоловіків до прекрасної статі.

Краще зрозуміти *критерії вибору* певних осіб у ролі потерпілих допоможуть результати інтерв’ювання засуджених корисливих насильницьких злочинців. На запитання: «З чого Ви виходили при виборі потерпілого?» отримані такі відповіді: з достовірної інформації «навідників» – 26,8 %, вибір здійснювався спонтанно за візуальною оцінкою зовнішності та враховуючи відсутність свідків – 24,0 %, потерпілий виставляв напоказ своє багатство або «смітив грошима» – 15,2 %, припущення про матеріальні статки, виходячи з характеру роботи – 14,9 %, особистої упевненості про наявність значних коштів – 8,0 %, за чутками про наявність грошей – 7,5 %, переконаності у неспроможності потерпілого чинити опір (одиноке проживання, похилий чи неповнолітній вік) – 3,6 %.

З наведеного можна зробити загальний висновок: злочинці передусім ведуть пошук грошовитих потерпілих, які, до речі, до останнього не здогадуються, що потрапили в поле зору кримінальних інтересів корисливо вмотивованих осіб. Завдання нападників якомога ближче підібратись до наміченої жертви і застати її зненацька, зламати волю до опору засобами випереджального насильства. Буває, що жертва своєю необачною чи навіть провокаційною поведінкою спрощує зловмисникам досягнення злочинного результату. За нашими даними, 15,2 % нападників розцінювали передзлочинну поведінку потерпілих як провокаційну, коли останні ніби експонували себе злочинцям, які були поруч. Зазвичай ідеться про нетверезе позерство у розважальних закладах, надмірне витрачання грошей на пригощання нових знайомих, у тому числі жінок легкої поведінки, демонстрація фінансових можливостей, запрошення додому для продовження застілля тощо. Як видається, саме провокаційна поведінка здатна дійсно продукувати або викликати до дії раніше виношені мотив і намір збагатитись за рахунок легкодоступної жертви.

Тепер щодо особливостей *прийняття та виконання рішення* про вчинення корисливих насильницьких злочинів. Проведене інтерв'ювання з даного питання засуджених корисливих насильницьких злочинців свідчить про завчасність і продуманість прийняття рішень про злочинне посягання, однак при цьому можливість їх реалізації більшістю винних ставиться у залежність від наявності надійних співучасників та сприятливих зовнішніх обставин. Так, 40 % опитаних визнали завчасність прийнятого рішення, його безумовність, цілеспрямований пошук під його виконання матеріально привабливих потерпілих. Утім більшість (60 %) злочинців указали на умови, за яких вони остаточно наважились на виконання рішення: коли заручилися підтримкою інших співучасників, які їх переконали у мінімальному ризику невдачі і несприятливих наслідків, – 50,1 % та коли безпосередньо на місці події особисто переконались у сприятливій обстановці – 9,9 %. Причина цьому досить проста: попереднє рішення приймається в умовах остаточної невизначеності і ризику. Наперед достеменно невідомо, наскільки сприятливо складуться зовнішні обставини в момент посягання, як протікатиме ситуація в плані розкриття уразливості потенційного потерпілого, чи поталанить застати

його знеацька, щоб забезпечити самих нападників від ризику рішучого опору, який ставить під загрозу не тільки кінцевий результат (успішність заволодіння чужим майном), а, що головніше, містить потенційну небезпеку для їх життя й здоров'я.

У цьому контексті немаловажно було з'ясувати, яким чином корисливі насильницькі злочинці оцінювали ситуацію вчинення посягання. Інтерв'ювані ув'язнені злочинці на дане питання відповіли так: тому, що сприяла реалізації запланованого посягання (все складалось так, як і прогнозувалось), – 29,3 %, спочатку складалась сприятливо, але в останню мить з'явилися непередбачені складнощі – 30,1 %, від самого початку все пішло не так, як прогнозувалось, – 19,1 %, ситуація не мала особливого значення і не впливала на кінцевий результат – 16,3 %, перешкоджала виконанню плану – 5,2 %.

Як бачимо, до 60 % злочинців покладались на сприятливу ситуацію вчинення нападу, що, за раніше встановленими даними, передбачає вечірньо-нічний час, безлюдне (малолюдне) місце, розрахунок на невтручання третіх осіб та неготовність потерпілих чинити опір, захищатись. Разом із тим близько 40 % злочинців відверто зневажали несприятливими умовами, навіть діяли наперекір ситуаційним обставинам, що свідчить про гіперактивну цілеспрямованість, яка зазвичай виникає у стані алкогольного сп'яніння чи наркотичного збудження, при наявності зброї, коли у складі групи є досвідчені рецидивісти. Усе це вкупі породжує особливе почуття колективної сили і рішучість будь-що довести намір до кінця. Тут розрахунок досить простий: «забити» гуртом матеріально привабливу жертву, незважаючи на наслідки, залякати оточуючих надмірною жорстокістю.

Насамкінець звернімося до аналізу поведінки потерпілих від корисливих насильницьких злочинів безпосередньо під час посягання, оскільки від неї залежить міра заподіяної фізичної і матеріальної шкоди. На це питання отримані такі відповіді засуджених злочинців: активний опір – 35,6 %, істеричне благання пощади – 24,6 %, крики про допомогу і погрози – 12,9 %, реакція жаху, заціпеніння – 20,4 %, хитрість, спроба втекти – 6,5 %. Отримані результати свідчать, що більшість потерпілих виявилися неготовими до посягання проти них, тому в екстремальній ситуації діяли цілком природно.

З неформальних бесід із засудженими ми дізнались, що найбільше екзалтує агресію нападників активний опір, крики про допомогу і погрози, оскільки злочинці психологічно готові до такої реакції потерпілих. Подібні дії можуть лише спровокувати незаплановане спричинення більш тяжкої шкоди здоров'ю, явно неспіврозмірної вартості вилученого майна, іноді навіть вбивство. Некваліфікований самозахист, як правило, проти групи нападників скоріше зло, ніж благо. Початково нападники і потерпілі знаходяться в нерівних умовах. Це далеко не звичайна бійка, де переможець – більш вправний і сильніший. Ідеться про раптовий напад групи агресивно налаштованої молоді, яка здійснює побиття завчасно заготовленими предметами, відбирає майно і цінності й одразу втікає з місця події, а потерпілий ще довго приходиться до тями, не второпавши, що сталося.

Вищевикладене дає підстави для таких висновків. Насамперед треба відмітити специфіку індивідуальної віктимності потерпілих від корисливих насильницьких злочинних посягань. Йдеться про рольову віктимність, більше пов'язану з родом занять та рівнем матеріальних доходів, менше – з поведінкою в умовах конкретної життєвої ситуації. Вважаємо невірним ототожнення передзлочинної поведінки потерпілих як такої з віктимною поведінкою. Остання має актуалізувати мотивацію, цілепокладання й рішення по їх реалізації в умовах конкретної життєвої ситуації. Емпірично доведено, що на етапі мотивації й прийняття рішення винні передусім виходять з достеменно відомого чи вірогідного рівня матеріальних доходів потенційних потерпілих або наявних значних сум грошей, тому підвищеною віктимністю характеризуються платоспроможні верстви населення та особи, чия професійна діяльність пов'язана з готівковими коштами. Разом з тим констатовано й таку особливість прийняття рішення переважною більшістю корисливих насильницьких злочинців, як ставлення у залежність від наявності надійних співучасників та сприятливого перебігу ситуації злочинного посягання, що свідчить про покладання на віктимну поведінку потерпілих, що полегшить реалізацію злочинного наміру і не перешкоджатиме досягненню злочинного результату. І насамкінець. Охарактеризовані зміст та прояви індивідуальної

віктимності створюють уявлення про масову корисливо зумовлену віктимність, сприяючи реалізації корисливого насильства у загальносуспільних масштабах.

Статья посвящена анализу эмпирических данных о потерпевших от корыстных насильственных посягательств.

The article is dedicated to the analysis of empiric data about victims from mercenary violent encroachments.

*Рекомендовано до опублікування на засіданні сектору дослідження проблем злочинності та її причин ІВПЗ НАПРН України (протокол № 7 від 9 червня 2010 р.).
Рецензент – доктор юридичних наук, професор
В. В. Голіна.*